DÉLKELET EURÓPA – SOUTH-EAST EUROPE
International Relations Quarterly
Vol. 2. No. 3. (Autumn 2011/3 ősz)

A HOLOKAUSZT ELLENTMONDÁSOS FEJEZETE

Randolph L. Braham előadása a Közép-európai Egyetemen

BAKOS KRISZTINA

A CEU-n működő Jewish Studies program rendezésében *Hungary: A Controversial chapter of the Holocaust* címmel tartott előadást 2011. október 11-én *Randolph L. Braham*, a New York-i Egyetem oktatója, a Holocaust-kutatás világszerte elismert kutatója. Az előadást a program vezetője, *dr. Kovács András* nyitotta meg, és a CEU rektora, *John Shattuck* vezette be. Shattuck professzor kiemelte, hogy a 20 éves jubileumát ünneplő CEU jelszavai: *történelem, politika és morál* – három fogalom, melyek egyúttal alapját adják Braham professzor előadásának.

Randolph L. Braham Bukarestben született, majd a háború után az USA-ba emigrált. Ma a politikatudomány professzora és a Holocaust Intézet vezetője a New Yorki Egyetemen. Számos könyve jelent meg angol és magyar nyelven is; legismertebb műve a magyarországi Holocausttal foglalkozó, *A népirtás politikája – a Holocaust Magyarországon* c. kötet. A CEU-n elhangzott előadás anyaga megjelent angol nyelven az Egyesült Államok Holocaust Emlékmúzeum gondozásában, 2010-ben.[1]

*

A Holocaust mára már általánosan ismert fogalommá vált, és azt is sokan tudják, hogyan igyekezett a német vezetés, biztos vereségének küszöbén, legalább a zsidóság ellen vívott háborút megnyerni. Braham professzor előadásában arra kereste a választ, milyen tényezők, hibás elgondolások és tévedések vezettek a Holocaust magyarországi megjelenéséhez, és ennek során négy szempontból vizsgálta meg a kérdést.

A zsidóság magyarországi vezetőinek reakciói és tevékenysége a kritikus időszakban

Az első antiszemita párt megalakulása után a zsidó közösség még mindig úgy gondolta, a magyarországi zsidóság és a magyarok egy nemzet, egy nép – a zsidó vezetés bizalma abban, hogy a magyar kormány védelmet biztosít számukra, egyelőre töretlen volt, még az első zsidótörvények bevezetésekor is. Hogy ez mégsem teljesen így történt, annak köszönhető, hogy Magyarország csatlakozott a német revizionista politikához. A magyarországi zsidóság, bár komoly veszteségeket szenvedett, vezetésében, elitjében érintetlen maradt, ami annak köszönhető, hogy az arisztokrata vezetés igyekezett minimalizálni a zsidótörvények tényleges végrehajtását.

A magyar vezetés sajátos szempontrendszere

Magyarország 1941-ben még biztos volt benne, hogy győztesként kerül ki a második világháborúból. Mindaddig élt ez a meggyőződés, míg, miután a Harmadik Birodalom nyomására felvettük a fegyvert a Szovjetunió ellen, a Vörös Hadsereg 1943 januárjában el nem söpörte a magyar a csapatokat. A magyar vezetés még ez után is abban reménykedett, hogy a szovjetek mellőzésével csak a Szövetségesek felé is megadhatja magát – utóbbiaknak a várakozások szerint értékelniük kellett volna ezt a lépést.

[1] Braham, R.: *Hungarian, German and Jewish calculations and miscalculations in the Last chapter of the Holocaust,* Centre for Advanced Holocaust Studies, United States Holocaust Memorial Museum, Washington, 2010., based on the lecture „Hungary: A controversial chapter of the Holocaust" presented at Ben Gurion University in the Negev, 2009 November [www.ushmm.org/research/center/publications/occasional/2010-01/paper.pdf, látogatva 2011. november 20.]

A német vezetés törekvései

A kiterjedt és hatékony kémhálózatot működtető német vezetés számos értesüléssel rendelkezett arról, hogy a magyar kormány feladni készül a háborút, és ez számukra elfogadhatatlan lett volna, két okból. Katonailag a Harmadik Birodalomnak szüksége volt a magyar haderőre egyrészt, másrészt ha Magyarország kilép a háborúból, azzal elvágja a Balkánon állomásozó német csapatok visszatérési útvonalát. Emiatt Magyarország elfoglalása katonai szükségszerűséggé vált a Birodalom számára.

Korábbi jó kapcsolataik miatt a zsidóság vezetői számítottak Horthy segítségére. Ma már ismert, hogy ennek ellenére, mikor az ország német inváziója volt a tét, Horthy aláírta 300 munkás németországi gyárakba deportálásáról, később pedig elzárkózott a zsidókérdés kezelésétől, a zsidó vezetés tárgyalásai az SS-el pedig eredménytelennek bizonyultak. A német okkupáció utáni első 45 nap után tehát a magyarországi zsidóság nagy része már gettóba került.

Az SS-el tárgyaló delegáció illúziói

Az SS-el tárgyaló zsidó delegáció első sorban nem tudott arról, mi történik a deportáltakkal. Azon kevesek, akik ezzel tisztában voltak, igyekeztek minden módon megakadályozni a transzportok célba jutását, azonban, ahogyan azt *Braham* professzor másutt is elmondja, nem volt lehetőségük informálni a tényekről Horthy-t.[2] Olyanoknak, mint a Rudolf Kasztner, sok zsidót sikerült átmenekíteniük Törökországba vagy Svájcba, és sokan menekültek meg úgy, hogy bizonyos emberek lefizették a hatóságok tisztviselőit. *Braham* szerint elgondolkodtató, hogy ez utóbbi hogyan volt lehetséges – hiszen egy vasútállomásra beosztott kishivatalnok nem dönthet úgy észrevétlenül, hogy egyik vagy másik transzport merre haladjon, hol álljon meg. A magyarázat az, hogy a németek központi utasításba kapták: egyes közösségeket meg kell kíméljenek, hogy a többiek biztonságban érezzék magukat.

Összességében tehát Horthy-nak, aki 1944-ben leállíttatta a transzportokat, és akit a magyarországi zsidók megmentőjének tartanak, valóban sokak köszönhetik életüket, de még többen estek áldozatul a magyarországi Holocaustnak 1944. előtt. *Braham* professzor szerint azért is fontos a fent leírtak fényében pontosan értelmeznünk Horthy szerepét a magyar zsidóság deportálásában, mert a múlttal való objektív szemléletű szembenézés egy demokratikus rendszer elengedhetetlen előfeltétele, egyben biztosítéka lenne annak, hogy a nyugati győzelem küszöbén pár nap leforgása alatt lemészárolt több százezer ember halálának döbbenetes történelmi tanulsága nem marad hallgatóság nélkül.

*

dke@southeast-europe.org
www.southeast-europe.org

© DKE 2011.

Figyelem! Kedves kutató! Ha erre az írásunkra hivatkozik, vagy idézi annak egy részét, kérjük küldjön nekünk erről egy email-t a főszerkesztő részére a dke@southest-europe.org címre. A cikket a következőképpen idézze: *Bakos Krisztina*: A holokauszt ellentmondásos fejezete. *Délkelet-Európa – South-East Europe International Relations Quarterly*, Vol. 2. No. 3. (2011 ősz) pp 1-2. Együttműködését köszönöm. *A főszerkesztő*.

[2] Braham, R.: *The politics of genocide – The Holocaust in Hungary*, Wayne State University Press, Detroit, Michigan, 2000, p. 94.